

ENTREVISTE-

«Les llengües s'han de dir pel seu nom, català i aragonès»

El filòleg Francho Nagore, pioner de la normativització de l'aragonès, considera un "disbarat" i una "aberració" el nou projecte lingüístic del govern d'Aragó.

El filòleg Francho Nagore, un dels pioners de la normativització de l'aragonès gràcies als seus treballs sobre gramàtica i la seva participació en la creació de normes ortogràfiques per a aquesta llengua, es mostra força crític amb l'esborrany de l'avantprojecte de llei d'ús, protecció i promoció de

les llengües i modalitats lingüístiques d'Aragó, que evita parlar de català i substitueix el nom de la llengua per un terme inventat, l'aragonès oriental.

-Quina impressió en treu del nou projecte lingüístic del govern aragonès?

La primera reflexió és que no calia aquest esborrany, ja que el que fa és canviar una llei que ja era de mínims. I en segon lloc, crec que el principal problema és que en lloc de parlar de llengües, en gran part del seu articulat parla de llengües i modalitats.

-Quin serà l'efecte de parlar de llengües i modalitats i no només de llengües?

Doncs l'efecte de multiplicar qualsevol actuació que es pugui fer per promocionar-les, amb el resultat d'aconseguir que l'aplicació de la llei sigui inviable.

-Potser aquesta és la intenció del legislador, aconseguir que no s'apliqui.

En aquest cas han fet el text perfecte per a que no es pugui aplicar.

-El que més sobta del projecte és que, a diferència de l'anterior llei, ja no es parli d'aragonès i català sinó de les llengües aragoneses septentrional i oriental.

Sí, en cap moment es parla d'aragonès i català, i per tant es confonen les dues llengües de manera lamentable al parlar d'aragonès del nord i de l'est. Aquesta confusió que apareix a l'esborrany fa que la llei sigui

inaplicable i sense sentit. A més, és molt imprecís des del punt de vista científic, perquè les llengües cal anomenar-les pel seu nom, català i aragonès, fer una altra cosa és científicament inacceptable i ignorar la realitat.

-Hi veu intencionalitat política al darrere de tot plegat?

Sí, hi ha una intencionalitat política, què és la de fer una llei inviable, i això es veu clarament en la disposició transitòria primera, que permet que cada municipi decideixi a través del ple municipal el nom que li dóna a la seva modalitat lingüística. Això es barrejar ciència amb política, a més de ser un disbarat i una aberració, perquè el resultat serà la multiplicació de denominacions cadascuna amb la seva aplicació local de la llei, amb l'efecte totalment contrari als conceptes de normalització i normativització.

-Finalment, el projecte pretén unificar en una sola acadèmia les dues previstes per l'anterior llei, una per a l'aragonès i una altra pel català.

Sí, i aquesta nova acadèmia no se sap per a quina llengua servirà, perquè al seu nom ni tant sols ho especifica. A més, se suprimeix el Consell Superior de les Llengües d'Aragó, òrgan consultiu del govern aragonès en matèria lingüística de la qual en sóc membre, però de moment no hem rebut cap notificació de res.

*

Os que no fablaban catalán

Sergio del Molino

Fa anys, fendo una gambadeta debant d'o Corte Inglés, una sinyora me tendió una fuelleta con a leyenda "*No hablamos catalán*", y me'n demandoron una sinyatura. Facié fuineta de traza educada, contendo-me as ganas de recomendar-le una academia. Qué significaba ixé lema? Yera un lamento? Yo no charro moldavo y no voi escalizando-lo por por as carreras. Bi'n ha muitos idiomas que desconoixco, pero puedo solucionar ixas carencias si me meto a estudiar-los. Si a ista sinyora li feba pena no charrar catalán, sin salir de Zaragoza podeba trobar excelents profesores. A campaña "*No hablamos catalán*" ye una d'as fitas mas absurdas en l'absurda guerra demagogica que o PP y o PAR han emprendiu a proposito d'as luengas d'Aragón, que remata agora, con a esboldregada d'a lei aprebadada por l'anterior gobierno.

Estié escolarizau en un lugar valenciano que empecipiaba a implantar un plan que a muchos lis ne sonaba a sovietico: a normalización lin-

güística. O lugar yera en la Safor, una d'as comarcas menos castellani-
zadas d'o País Valencià, manimenos o turismo y d'as segundas residen-
cias de madrilenyos, y en aquells anyos en as quals o valencianismo
encara s'asociaba con l'herencio intelectual de Joan Fuster, yeran cu-
tianos grafitis furos que demandaban o sustrato catalán d'a cultura lo-
cal. Remero una pintada enorme en a carretera enta la placha que dici-
ba: “*La Safor també és Catalunya*“. Encara que a luenga comuna yera
o valencián, y a dengún se li ocurriera ni se li ocurre clamar-lo d'unatra
forma, solament uns grupusculos d'iluminaus —muitos d'ells, exfalan-
chistas— esfendeban en serio que ixa luenga estase una cosa distinta
d'a catalana.

Por ixo, en o cole, encara que os libros de texto yeran de *llengua va-
lenciana*, aprendebanos un catalán normativo, seguntes os regles orto-
graficos y gramaticals d'o catalán estandar, con qualques salvedatz dia-
lectals muit acusadas (como l'uso d'o valenciano *ací* en cuenta d'*aquí*,
u os posesivos *meua, seua y teua* en cuenta d'os catalans *meva, seva y
teva*). Ye de dar, bi heba una enorme distancia entre a luenga que mos
amostraban en o cole y a que charrabanos en a carrera. A mayoría d'as
parolas, expresions y formas gramaticals d'o valenciano coloquial no
s'aprendeban en os libros de texto, pero dengún no feba estrapalucio
por ixo ni entendeba que l'amostranza d'o valenciano estase ideolochi-
cament sospitosa de cosa.

O castellán que escuitaba y charraba en casa tampoco no ser pa-
reixeba guaire en o castellán d'o libro de luenga. Pais, profesors, alum-
nos y a sociedad en cheneral asumiban que a escuela amuestra un re-
chistro culto y formal, y que en cada carrera, en cada casa y en cada
clase social, l'idioma adopta formas distintas. Pero dengún trafucaba
istas “modalidatz” con otros idiomas. Yeran o mesmo, y a la escuela li
correspondeba amostrar a os fablants en a modalidat estandar —a or-
mino, como tamién ye o caso d'o castellán, construyida con repuis de
quantos dialectos ta dar forma a una norma que no se corresponde con
garra fabla real, pero en a qual toz os fablants escolarizaus pueden re-
conoixer-se —. Gracias a ista normalización lingüística, que en cas-
tellán existe dende o sieglo XVIII, un fablant culto de Valladolid y una-
tro de Cochabamba pueden entender-se sin amenistar d'un diccionario
dialectal. Os lingüistas y os fablants sin de prechudicios entienden istas
qüestions sin dificultat. Son qualques politicos oportunistas os que
aprofitan as ambigüedatz y as sutilezas idiomáticas ta fer demagogia
con ellas y fer esclatar as vetas populistas que existen en a sociedad.

A Lei de Luengas que aprebo l'anterior Gobierno yera una ferra-
mienta pobra y insuficient, pero a o menos se bi heba redactau aten-
dendo a o buen chudicio científico. O borrador que ha anunciau a

consellera Serrat ye, sin dandalos, una condena a muerte ta l'aragonés y una ferida grieu t'o catalán d'Aragón. Iste zaguer pervivirá por que ye muit amán d'a buegant Cataluña, pero, sin una amostranza normativa, ixas “modalidatz lingüísticas” se diluyirán en o simple folclore, porque ye l'amostranza reglada seguntes una gramatica y una ortografía comunas o que mantiene vivo un idioma. Luen d'escachar as diferencias dialectals, una buena amostranza las mantiene y las enriqueix, porque garra idioma puede aspirar a estar relevant socialment si no disposa de fablants cultos que lo conoixcan a fondo y lo cautiven. Cambiar a docencia d'o catalán y l'aragonés por as suyas “modalidatz lingüísticas” reduz istos dialectos a una expresión folklorica y pintoresca sin conexión con a suya historia ni con a suya cultura. Ista suposada esfensa d'os dialectos ye a vía mas rapida ta acotolar-los. “No hablamos catalán”, diciban, y pareixe que de verdat ya no lo van a charrar.*

*

"Els andalousos són treballadors i a Catalunya ho han demostrat"

L'advocat Manuel Medina és un home fet a si mateix, un advocat d'èxit. La seva infància es va desenvolupar a la Cañada de Fuensanta, poble testimoni de la misèria patida a l'Andalusia del segle passat. Medina, a diferència dels seus cosins i germans, no va emigrar a Catalunya però afirma que aquest país l'ha impactat profundament. En el seu darrer llibre *Próxima estación, Cataluña* evoca els records de la seva generació, marcada per l'èxode al cinturó de Barcelona fugint de la fam.

Vostè afirma que Catalunya li ha ensenyat a estimar “per sobre de totes les coses” tot i que no hi ha emigrat...

Fa més de dotze anys que tinc un despatx a Barcelona, per això hi vaig sovint. Sempre he tingut molt de respecte a Catalunya per tot el que ha donat a la meua família. Els vincles amb persones com Isidre Fainé, que és d'una procedència igual que la meua, i les circumstàncies, amb la malaltia de la meua filla, han fet que a Catalunya se m'obrissin tantes mans, tantes abraçades, tantes ganes d'ajudar-me.... Per això faig aquesta reflexió.

Narra una infància envoltada de misèria. Li va saber greu no poder marxar a Catalunya, com sí que ho van fer els seus germans?

Sí, és clar. Veníem d'una situació social tant baixa que només teníem la nostra llar, on vivíem amb els animals. No coneixíem res que no fos el

camp i els corriols del nostre voltant. Això sol ja ens emplenava però, al fer-nos grans, veient com els meus cosins se n'anaven sentia com els perdia. Després tornaven més ben vestits i amb més possibilitats que nosaltres. Això va fer que comencéssim a admirar Catalunya.

Què suposava Catalunya per a vostè aleshores?

La panacea. Catalunya ens podia donar una altra vida, una altra il·lusió. Malgrat que no hi hagi res més important que allò que sempre t'ha envoltat, quan veus això t'il·lusiona marxar.

Explica que no va poder emigrar perquè el seu pare no ho va voler...

S'hi va oposar perquè ell havia servit a molts amos i no volia que al seu fill el manés tothom. Tenia la mentalitat de la gent d'aleshores, és normal. Quan els meus germans tornaven de Tossa de Mar, on treballaven en un hotel, va veure que prosperaven i eren ben tractats. Aleshores apareixia aquesta enveja, que era sana.

Diu que l'actitud dels patrons catalans els deixava atònits...

Els va marcar. A les primeres cartes que vam rebre ens explicaven que els amos eren els qui obrien la porta de la fàbrica, també els qui la tancaven. S'exclamaven, 'treballen tant com nosaltres!'. Tampoc es podien creure que el propietari els parlés a l'hora de l'entrepà, que els preguntés per la família i s'interessés per ells. Aquí van descobrir les diferències de Catalunya respecte el camp andalús, on treballaven per algú que ni tan sols coneixien.

Creu que aquest impacte va influir al conjunt d'Andalusia?

Per suposat. Va significar veure noves formes de treballar. Dels catalans dèiem que menjaven molt però encara treballaven més. Per primer cop vam saber que hi havia gent que treballava catorze hores, cada dia! Això més que una impressió va ser un contagi. La mentalitat del català és molt encertada: el que no facis no t'ho regalarà ningú.

A Catalunya se segueix veient el sud d'Espanya com un territori acostumat a treballar poc. Josep Antoni Duran i Lleida, que prologa el seu llibre, ha denunciat l'abús dels subsidis...

De vegades es pot deformar el sentit d'unes paraules. Ningú pot negar que hi ha l'ajuda del PER, que és una manera d'ajudar el treballador del camp. Aquesta gent acostuma a treballar de desembre a març, després trobar feina els costa moltíssim. També hi ha condicions meteorològiques que fan impossible treballar més hores. A les 12 del migdia a l'estiu, a més de 45 graus de temperatura, qui s'atreveix a picar la terra? Aquests factors creen llegendes urbanes que no són certes. Els andalusos són treballadors i a Catalunya ho han demostrat.

Va entrar a la universitat als 27 anys. Hagués estudiat sense l'experiència catalana de la seva família?

Catalunya ens va ensenyar, fins i tot, a menjar cadascú del seu propi plat. Els meus familiars parlaven amb molta força, la que et dóna tenir una feina, un sou i un pis. Jo volia arribar molt lluny i aquest esperit català em va ajudar, no només a estudiar, sinó a voler menjar-me el món.

Recorda la solidaritat d'Andalusia durant les riuades del 1961 al Vallès. Ara ens n'arriben falques de ràdio contra la immersió lingüística, promogudes per partits polítics...

Tots som fill del nostre temps i esclaus del nostre afany. Molts polítics quan parlen pels seus s'exciten tant que, de vegades, poden dir coses que mai dirien en fred. És com quan ens recordem de la família sencera d'un àrbitre de futbol. Si l'endemà ens el trobéssim pel carrer no li ho diríem pas. Els polítics de vegades s'allunyen del que realment inquieta les persones.

El llibre narra casos d'immigrants que han fet fortuna a Catalunya. Aquest èxit, però, és relatiu...

El major èxit pels qui van marxar era poder menjar. No es tracta de tenir més o menys sinó de subsistir. El gran èxit de la meva família va ser no passar fam, tenir un pis amb una hipoteca i haver après de mica en mica a escriure i llegir. Al costat de vides com les de Justo Molinero o José Manuel Lara Hernández també hi ha fracassos, és cert. A Catalunya només pots prosperar si tens clar que s'ha de treballar i fer les coses millor cada dia.

Parla molt de la fam que va passar de petit. Diu que és el pitjor dolor perquè "fa mal a l'ànima i al cos"...

No vull reivindicar ni fer apologia de la fam. Vull, sense ressentiment, recordar una família d'onze membres, que vivia amb poc i sempre ajudava parents més miserables. Vaig arribar a menjar l'herba que alimentava les cabres. Quan tens gana durant dies i dies l'ànima no se n'oblida, com tampoc oblido el meu pare intentant no plorar perquè no ens podia donar el que ens calia. Diuen que l'escassetat uneix i així va ser a casa meva. Vaig perdre un germà per aquest motiu i encara avui costa no emocionar-me que ho recordo.

Entrevista per Manel Bosch
